

A Legfelsőbb Bíróság dr. Farkas Lilla ügyvéd által képviselt Alapítvány felperesnek a dr. Ács Ferenc ügyvéd által képviselt .. Város Önkormányzata I. rendű, Általános Iskola II. rendű és .. Általános és Művészeti Iskola III. rendű alperesek ellen személyhez fűződő jog megsértése miatt a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság előtt 6.P.20.341/2006. számon megindult és a Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.361/2007/8. számú jogerős ítéletével befejezett perében a felperes által 60. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán tartott tárgyaláson meghozta a következő

í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítélet felülvizsgálattal nem támadott rendelkezéseit nem érinti, felülvizsgálattal támadott rendelkezéseit - a perköltségfizetési kötelezettségre is kiterjedően - részben hatályon kívül helyezi és az elsőfokú ítéletnek az alperesek terhére a jogellenes elkülönítés miatti jogsértést megállapító, annak abbahagyására, az attól való eltiltásra vonatkozó rendelkezéseit - a határidőre vonatkozó rendelkezést mellőzve - helybenhagyja.

Az I. rendű alperest kötelezi, hogy az alperesek terhére a jogsértést jelen ítélettel megállapító rendelkezést juttassa el a Magyar Távirati Irodához.

A jogerős ítélet felülvizsgálattal támadott egyéb rendelkezéseit hatályában fenntartja.

Kötelezi az alpereseket, hogy egyetemlegesen fizessenek meg 15 nap alatt a felperesnek 100.000 (Egyszázezer) forint együttes fellebbezési- és felülvizsgálati eljárási költséget.

A le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket az állam viseli.

Ez ellen az ítélet ellen jogorvoslatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

I.

A jogerős ítélet által megállapított és a felülvizsgálati kérelem elbírálása szempontjából jelentős tényállás lényegi tartalma szerint .. városában az I.r. alperes önkormányzat fenntartásában működnek a II. és III.r. alperes általános iskolák.

A II.r. alperes az oktatást a .., Szilágyi Dániel u. 2-4. szám alatti székhelyépületben, valamint az attól 800-1000 méter távolságra található Rákóczi út 50. és Kossuth u. 3. szám alatti épületekben folytatja. A székhelyépületben 1-8. évfolyamig elhelyezett osztályok egy részében vagylagosan két tanítási nyelvű képzést, emelt szintű nyelvoktatást, emelt szintű informatikai képzést, továbbá valamennyi osztálynál integrációs vagy képesség kibontakoztató felkészítést folytatnak, cigány etnikai nevelést, oktatást nem nyújtanak. A Kossuth utcai épületben egy osztályban emelt szintű számítástechnikai képzést, a többi osztályban magyar nyelvű cigány etnikai nevelést, oktatást, emellett integrációs vagy képességkibontakoztató felkészítést nyújtanak. A Rákóczi utcai épületben valamennyi osztályban a sajátos nevelési igényű gyermekek részére (gyógypedagógiai) képzését és cigány etnikai nevelést, oktatást folytatnak. A 2006/2007. tanévben az iskola össztanulói létszámából a cigány etnikumhoz tartozó tanulók aránya 54 %, a székhelyépületben elhelyezett tanulók létszámához képest 28 %, a Kossuth utcai épületben 86 %, a Rákóczi utcai épületben 96 % volt. Az ismertetett számadatok az adott tanévet megelőző években is hasonlóan alakultak.

A III.r. alperes az oktatást a .., Jókai u. 1-3. szám alatti székhelyépületben és az attól 1500-2000 méter távolságra lévő Szabó Gábor u. 7. és Dr. Földi János u. 57. szám alatti épületekben folytatja. A székhelyépületben 1-8. évfolyamig normál létszámú osztályokban folyik az oktatás, cigány etnikai nevelést, oktatást nem nyújtanak. A Szabó Gábor utcai és a Dr. Földi János utcai tagépületekben négy-négy osztály (1-4. és 5-8. évfolyam) van elhelyezve, és kis létszámú osztályokban folyik az oktatás képességkibontakoztató felkészítéssel, valamint cigány etnikai neveléssel, oktatással együtt. A 2006/2007. tanévben az iskola össztanulói létszámából a cigány etnikumhoz tartozó tanulók aránya 32 %, a székhelyépületben elhelyezett tanulók létszámához képest 22 %, a Szabó Gábor utcai és a Dr. Földi János utcai épületekben 100-100 % volt. Az adott tanévet megelőző években az ismertetett adatok annyiban voltak eltérőek, hogy a székhelyépületen kívül tanulók száma lényegesen magasabb volt.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebtv.) 20. § (1) bekezdés c) pont alapján személyiségvédelmi pert kezdeményező felperes 2006. március 13-án benyújtott keresetében azt állította, hogy az I. r. alperes által fenntartott és az önálló jogi személyiséggel rendelkező II. és III.r. alperesek által működtetett iskolákban a cigány etnikumhoz tartozó gyermekeket a székhelyen működő épülettől

különálló, lényegesen kedvezőtlenebb adottságú un. tagépületekben (cigánytagozaton) oktatják. Ezzel e gyermekeket a többiektől hátrányosan megkülönböztetik, és jogellenesen elkülönítik. Előadta, hogy civil szervezetek kezdeményezésére már 2000. óta folynak tárgyalások a cigány gyermekek iskolai elkülönítésének megszüntetéséről, a sérelmezett helyzet azonban nem szűnt meg. Módosított keresetében ezért a Ptk. 76. §-ra hivatkozva annak megállapítását kérte, hogy az alperesek megsértették az egyenlő bánásmód követelményét az Ebtv. 8. § szerinti közvetlen hátrányos megkülönböztetéssel és az Ebtv. 10. § (2) bekezdés szerinti jogellenes elkülönítéssel. A Ptk. 84. § a)-d) pontok alapján a jogsértés megállapítása mellett az alpereseknek a jogsértés abbahagyására, a jogsértéstől való eltiltásra, elégtételadásra és a sérelmes helyzet megszüntetésére való kötelezését kérte. Az alperesek elsődlegesen - a felperes keresetösségi jogát vitatva - a per megszüntetését, érdemben pedig a kereset elutasítását indítványozták.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy .. Város Önkormányzata I.r. alperes és a fenntartásában működő Általános Iskola II.r. alperes, valamint a .. Általános és Művészeti Iskola III.r. alperes az érintett általános iskolák székhelyén kívüli egységeikben a cigány etnikumú tanulókat jogellenesen elkülönítik, és közvetlenül hátrányosan megkülönböztetik azáltal, hogy számukra alacsonyabb színvonalú, illetőleg hátrányosan igénybe vehető tárgyi eszközöket, tárgyi feltételeket biztosítanak.

Kötelezte az I., II. és III.r. alpereseket a jogsértés abbahagyására és eltiltotta őket a további jogsértéstől. Kötelezte a II. és III.r. alpereseket, hogy a 2007-2008-as tanév kezdő időpontjáig a jogsértő helyzetet szüntessék meg, az I.r. alperest pedig ennek tűrésére kötelezte. Kötelezte az I.r. alperest, hogy 15 napon belül az ítélet rendelkező részét az ítéletben megállapított jogsértés miatti sajnálkozását kifejező nyilatkozattal juttassa el a Magyar Távirati Irodához. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Kötelezte az I., II. és III.r. alpereseket, hogy fizessenek meg egyetemlegesen 15 napon belül a felperesnek 390.540 forint perköltséget. Rendelkezett a le nem rótt eljárási illeték állam által való viseléséről.

Az alperesek fellebbezésükben elsődlegesen az első fokú ítélet hatályon kívül helyezését és a per megszüntetését, másodlagosan az ítélet megváltoztatásával a kereset elutasítását, harmadlagosan az ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását indítványozták. A felperes az elsőfokú ítélet indokolásának részbeni megváltoztatása, illetőleg részbeni kiegészítése iránt terjesztett elő csatlakozó fellebbezést.

A másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érintve, fellebbezett rendelkezését részben

megváltoztatta, és (az elsőfokú ítéletben írtak helyett) megállapította, hogy az I., II. és III.r. alperes hátrányosan megkülönbözteti a cigány etnikumú tanulókat, amikor az őket nagyobb létszámarányban oktató osztályokat a többenél alacsonyabb színvonalon felszerelt épületekben működteti. Kötelezte az alpereseket ennek a gyakorlatnak az abbahagyására. Egyidejűleg mellőzte a jogellenes elkülönítés tényének a megállapítását és az ettől való eltiltást. Az I.r. alperest arra kötelezte, hogy az ítélet rendelkező részét - a felek nevének feltüntetésével - juttassa el a Magyar Távirati Irodának. Egyidejűleg mellőzte a sajnálkozó nyilatkozat adására történő kötelezést. Az alperesek által a felperesnek fizetendő elsőfokú perköltség összegét 120.000 forintra leszállította, és úgy rendelkezett, hogy a másodfokú perköltségeiket a felek maguk viselik.

A másodfokú bíróság az Ebtv-nek a keresetindításkor hatályos rendelkezéseit alkalmazva sem látta bizonyítottnak a jogellenes elkülönítést, mert a felperes nem jelölt meg olyan konkrét magatartást, vagy mulasztást, sem pedig annak elkövetőjét, amelyre tekintettel az állított jogsértés megállapítható lenne. Álláspontja szerint a per során nem merült fel adat arra, hogy az alperesek intézkedéseket tettek volna az egyes osztályok etnikai összetételének befolyásolására. Rámutatott arra, hogy a jogellenes elkülönítés megtörténtének megítélése nem szakkérdés, hanem ténykérdés. Emellett a szakértő által kigyűjtött számadatokból sem látta levonhatónak azt a következtetést, hogy a cigánynak tekintett tanulók „szóródása” elkülönítési törekvés következménye lenne. Utalt arra is, hogy a 2006-2007-es tanévben a kifogásolt helyzet ellen ható folyamat is észrevehető volt, így az integrációra irányuló elhatározás ténye miatt sem vonható le az alperesek jogellenes elkülönítő magatartására következtetés. A jogellenes elkülönítés törvényi tényállásának bizonyítottsága hiányában szükségtelennek tartotta az alperesek oldalán felmerülő kimentési okok vizsgálatát, illetőleg az ellenbizonyítást. A megváltozott jogi indokolásra tekintettel a felperes csatlakozó fellebbezését okafogyottnak tekintette.

A felperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet az elutasított kereset vonatkozásában a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése és az elsőfokú ítéletnek - az indokolás csatlakozó fellebbezésben kért módosításával való - helybenhagyása érdekében. Indítványozta az Európai Bíróságnál előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését is a 2000/43/EK számú irányelv (un. faji irányelv) jelen ügyben való közvetlen hatályosulásával összefüggő jogértelmezés szükségességét állítva. A felülvizsgálati álláspont szerint a másodfokú bíróság jogszabályt sértve hagyta figyelmen kívül a perben kirendelt szakértő véleményét, a csatolt okiratokat, a tanúk vallomását és jutott a jogellenes elkülönítés tekintetében a keresetet elutasító döntésre. A jogi személy alperesek perbeli

felelősségének megítéléséhez pedig szükségtelen a jogsértő magatartás elkövetőit, illetőleg a mulasztást magvalósító konkrét intézkedéseket megjelölni. Az a körülmény, hogy kizárólag az un. tagépületekben folyik cigány kisebbségi oktatás, az alperesek döntésén alapuló osztályszervezés következménye. A kimentésre pedig nem adnak alapot az alperesek által hivatkozott egyéb (két tanítási nyelvű, emelt szintű, kis csoportos, speciális, sajátos nevelési igényű gyermekeknek nyújtott) oktatási formák, illetőleg gazdaságossági megfontolások. A felperes jogi álláspontja szerint a mentesülés Ebtv. 7. § (2) bekezdésben foglalt szabálya az Ebtv. módosítását megelőző, 2006. december 31-ig hatályos - a faji irányelvvel össze nem egyeztethető - rendelkezései miatt nem volt alkalmazható a faji vagy etnikai alapú szegregáció esetén. Az alperesek ezért a jelen ügyben csupán az oktatás területén érvényesülő Ebtv. 28. § szerinti speciális kimentési ok alapján védekezhetnek, amelynek feltételei a perbeli esetben nem állnak fenn.

Az alperesek felülvizsgálati ellenkérelmükben a jogerős ítélet hatályában való fenntartását indítványozták. Előadták, hogy a jogerős ítélet végrehajtását az érintett épületek folyamatos kiürítésével megkezdték.

II.

A Legfelsőbb Bíróság a Pp. 275. § (2) bekezdés alapján a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelem keretei között bírálta felül. Jogorvoslati kérelem hiányában a jogerős ítéletnek a közvetlen hátrányos megkülönböztetést megállapító és az ahhoz kapcsolódó objektív jogkövetkezményekre vonatkozó rendelkezéseit nem érintette.

A Legfelsőbb Bíróság a per adatai alapján a tényállást a következőkkel egészíti ki:

Az 1990-es évek elejéig ..-án az iskolák főépületében, azonos osztályokban, együtt oktatták a cigány etnikumhoz tartozó és a nem cigány származású gyermekeket. A helyi oktatásban 1993-94-től alakult ki az a helyzet, hogy - a megnövekedett tanulói létszámra és az iskolák székhelyépületében a további kapacitás hiányára is tekintettel - az iskola főépületétől távolabb elhelyezkedő, eredetileg nem iskolai oktatás céljára létesült épületeket, un. kisiskolákat vontak be az oktatásba, ahová elsősorban a cigány származású tanulókat helyezték el. Az un. tagépületekben oktatott tanulók esetében az osztályszervezés egyik döntő szempontja a választható tantárgy keretében nyújtott magyar nyelvű cigány etnikai oktatás és nevelés volt (.. és .. tanúk nyilatkozata 6.P.20.341/2006/41. sz. jegyzőkönyv). A városban 1995-ben alakult meg a Cigány Kisebbségi Önkormányzat, amely megalakulásától kezdődően, folyamatosan küzd a szegregáció ellen. (.. és .. tanúk

nyilatkozatai 6.P.20.341/2006/41. sz. jegyzőkönyv) A helyzet felszámolására irányuló törekvések ellenére a per megindításáig lényeges változás nem történt. Az I.r. alperes a perindítást követően, a 2007. február 15-i testületi ülésén döntött arról, hogy a III.r. alperes székhelyépületén kívül működtetett Szabó Gábor utcai és Dr. Földi János utcai tagépületekben az oktatást finanszírozási okok miatt megszünteti, és az ott tanuló cigány etnikumhoz tartozó gyermekek oktatását a főépületben oldják meg, míg a II.r. alperes székhelyépületén kívül működtetett Kossuth utcai épülete három éven belül felújításra kerül. (.. és .. tanúk nyilatkozata 6.P.20.341/2006/41. sz. jegyzőkönyv) A cigány etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek szülei a kezdetektől fogva nagy számban választják gyermekeik számára a helyi iskolák által felajánlott és nyújtott magyar nyelvű kisebbségi nevelést és oktatást. Olyan kérelmek azonban nem érkeztek az alperesekhez, amelyben a szülők a kisebbségi oktatást az ilyen oktatást nem igénylő tanulóktól elkülönítve, önálló osztály (tagozat) megszervezésével vagy különálló épületben való elhelyezéssel kívánták volna igénybe venni.

Az így kiegészített tényállás alapján a felperes felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint, túlnyomórészt alapos.

III.

1. A Legfelsőbb Bíróság a felperes által indítványozott előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére nem látott lehetőséget. A magyar bíróság hazánknak az Európai Unióhoz való csatlakozása időpontjától (2004. május 1-től) jogosult (esetenként köteles) a 2004. évi XXX. törvény (Csatlakozási törvény) 3. §-ával kihirdetett EK-szerződés 234. cikke alapján az Európai Bírósághoz fordulni előzetes döntéshozatali eljárás iránt. Az Európai Bíróság saját hatáskörét értelmezve az Ynos Kft. által Varga János ellen indított C-302/04. számú ügyben ugyanakkor megállapította, hogy nincs hatásköre a közösségi jogszabály értelmezésére, ha a jogvita alapjául szolgáló tényállás a csatlakozást megelőző időben keletkezett. Miután a perbeli jogvita alapjául szolgáló tényállás, Hajdúhadháza a cigány származású tanulók elkülönített oktatása nem vitásan már az Európai Unióhoz való csatlakozásunk előtt is fennállott, annak megszüntetése érdekében az érintettek tárgyalásokat folytattak, ezért az Európai Bíróságnak e jogvita elbírálása során felmerülő közösségi jogszabály értelmezésére nincs hatásköre. Ebből eredően a magyar bíróság sem fordulhat az Európai Bírósághoz előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése iránt. (BH 2006/215.)

Ez a körülmény azonban nem volt akadálya annak, hogy a felek jogviszonyában irányadó jogszabály alkalmazása és értelmezése körében a bíróság figyelemmel legyen a jogszabály megalkotásának egyébként is alapjául szolgáló, a személyek közötti, faji- vagy

etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK irányelvre (továbbiakban: Irányelv), annak a pozitív diszkriminációt hangsúlyozó szempontrendszerére (Ebtv. 65. § f) pont).

2. A Ptk. 76. §-nak az Ebtv. 37. §-sal módosított rendelkezése szerint a személyhez fűződő jog sérelmét jelenti - egyebek mellett - az egyenlő bánásmód követelményének megsértése. E jogsértés tartalmi jegyeit, bizonyításának feltételeit és a jogsértés jogkövetkezményei alóli mentesülés lehetőségét az Ebtv. szabályozza.

A Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítélet álláspontjával egyetértve megállapította, hogy a felek jogvitájában - a keresetindítás időpontjára tekintettel - az Ebtv.-nek a 2006. évi CIV. törvénnyel még nem módosított rendelkezéseit kellett alkalmazni.

Az Ebtv. 4. § g) pont alapján az egyenlő bánásmód követelményét az oktatási intézmények jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani. Az Ebtv. 10. § (2) bekezdése szerint jogellenes elkülönítésnek minősül az a magatartás, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját másoktól - tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok nélkül - elkülönít. Az Ebtv. 27. § (3) bekezdés a) pont alapján az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban. Az Ebtv. 8. §-ban felsorolt védett tulajdonságok egyike a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás (e) pont).

A fenti jogszabályi rendelkezések értelmében tehát a jogellenes elkülönítés akkor valósul meg az oktatási intézményben, ha a 8. §-ban megjelölt tulajdonságokkal rendelkező személyeket, vagy személyek csoportját védett tulajdonságaik, mint például egy adott nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás alapján másoktól anélkül különítenek el, hogy annak tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka lenne.

Az Ebtv. 19. § (1) bekezdés szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell bizonyítania, hogy

a) a jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte, és
b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor - ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint - rendelkezett a 8. §-ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

Az Ebtv. 19. § (2) bekezdés értelmében az (1) bekezdésben foglaltak bizonyítása esetén a másik felet terheli annak bizonyítása, hogy

- a) megtartotta, vagy
- b) az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

A Pp. 164. § (1) bekezdés és a bizonyítás fent ismertetett speciális szabályai alapján a perben a felperes volt köteles bizonyítani a hátrányos helyzetet eredményező jogsértő magatartást, a jogellenes elkülönítés törvényi tényállási elemeinek megvalósulását. Miután az egyenlő bánásmód elvébe ütköző jogellenes elkülönítés fogalmából az is következik, hogy az nélkülözi az érintett személy vagy csoport elkülönítésre irányuló akaratát, a jogellenes elkülönítés ténye az érintett személyeket szükségképpen hátrányosan érinti. Ezért a hátrány külön bizonyítása nem volt szükséges. Amennyiben a felperes bizonyítási kötelezettségének eleget tett, az alperesek bizonyíthatták a felelősség alóli mentesülésüket eredményező körülményeket, azaz, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartották, vagy az adott jogviszony tekintetében arra nem voltak kötelesek.

Az Ebtv. 7. § (2) bekezdés szerint nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét az a 8. §-ban felsorolt tulajdonságokon alapuló rendelkezés, amelynek tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van. Ezen általános kimentési ok bizonyítása azt jelenti, hogy az alperesek az adott jogviszony tekintetében nem voltak kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Ugyancsak az alperesek mentesülését eredményezi az egyenlő bánásmód követelményének az oktatás, képzés területére kiterjedő Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontban foglalt speciális szabálya szerint, ha bizonyítják, hogy azért nem voltak kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét, mert a közoktatási intézményben a szülők kezdeményezésére és önkéntes választása szerint olyan kisebbségi oktatást szerveznek, amelynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását. Ennek feltétele, hogy emiatt az oktatásban részt vevőket semmilyen hátrány nem éri, továbbá az oktatás megfelel az állam által jóváhagyott, államilag előírt, illetve államilag támogatott követelményeknek.

A felülvizsgálati kérelem alapján a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az Ebtv. 7. § (2) bekezdés szerinti általános kimentési ok a keresetindításkor hatályos rendelkezések szerint a közoktatási intézmény tekintetében állított jogellenes elkülönítés esetén is alkalmazható jogszabály volt. Az Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontnak ugyanis - kifejezett törvényi rendelkezés hiányában - nem tulajdonítható olyan megszorító jelentéstartalom, mely szerint a közoktatási intézményben csak a szülők kezdeményezésére kerülhet sor a tanulók elkülönült osztályokban való oktatására, és más

(tárgyilagos mérlegelés szerinti) ésszerűségi szempontok figyelmen kívül hagyandók.

Ezt a következtetést engedi az a körülmény is, hogy a jogellenes elkülönítés törvényi tényállási eleme az, hogy a védett tulajdonságú személyek elkülönítése nélkülözze a tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indokot. Ugyanez a törvényi tényállási elem fogalmazódik meg az alperes oldalán az általános kimentést eredményező rendelkezésben. Miután az egységes bírói gyakorlat alapján nemleges körülmény, így az Ebtv. 10. § (2) bekezdés szerinti ésszerű indok hiánya nem bizonyítható, szükségképpen előtérbe kerül az alperes kimentése körében a 7. § (2) bekezdésben foglalt bizonyítási kötelezettség, azaz, hogy az elkülönítésnek tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka volt. Ezért a jelen ügyben alkalmazandó jogszabályok törvényi tényállási elemei közötti tartalmi összefüggés folytán is helytelen a felperes felülvizsgálati kérelmében az Ebtv. 7. § (2) bekezdés alkalmazhatatlanságára vonatkozó okfejtés.

Az alperesek mentesülését eredményező tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok fogalmának tartalmi kereteit az Irányelv 5. cikke határozza meg. Eszerint: a teljes egyenlőség gyakorlati megvalósításának biztosítása céljából az egyenlő bánásmód elve nem akadályoz meg egyetlen tagállamot sem olyan különleges intézkedések fenntartásában és elfogadásában, amelyek a faji vagy etnikai származásból adódó hátrányok kiküszöbölésére és ellensúlyozására irányulnak (pozitív intézkedések). E rendelkezés nem hagy kétséget afelől, hogy csak olyan, az egyenlő bánásmód elvével látszólag össze nem egyeztethető intézkedések (jogszabályi rendelkezések) megengedettek a tagállamok számára, amelyeket célzottan a faji vagy etnikai származásból adódó hátrányokat szenvedők esélyteremtése érdekében hoztak.

Ezért annak megállapításakor, hogy a közoktatáshoz kapcsolódó jogviszonyban az egyes személyek Ebtv. 8. § szerinti védett tulajdonságain alapuló elkülönítésének volt-e ésszerű indoka, ügydöntő jelentőségű a közoktatásban részt vevő gyermekek érdeke és a gyermekek érdekeinek érvényesítésére képes tudatos szülői akaratnyilvánítás. A gyermekek érdekének feltárása nem teszi mellőzhetővé az oktatásukra, nevelésükre vonatkozó, esetleg oktatásszervezési szempontokat is meghatározó jogszabályi környezet felderítését és a megvalósult oktatási állapotnak a jogszabályi környezettel való egybevetését.

Az Ebtv. perbeli jogvita elbírálására irányadó rendelkezéseinek és jogértelmezési szempontjainak általános ismertetését követően a Legfelsőbb Bíróság a tárgyi ügyben a következőket állapította meg.

3. A jogerős ítélet az Ebtv. 10. § (2) bekezdés szerinti törvényi tényállási elemek megvalósulásának részletes vizsgálatát azért mellőzte, mert a felperes nem jelölt meg olyan magatartást vagy mulasztást és annak elkövetőjét, amelyből a jogellenes elkülönítés megállapítható lenne.

Az Akadémiai Értelmező Szótár vonatkozó szócikke értelmében a magatartás kifejezésen az a mód értendő, ahogy valaki a környezettel, az élet, a társadalom jelenségeivel szemben állást foglal, ahogy másokkal szemben viselkedik, ahogy mások felé megnyilvánul. Magatartást fejez ki egy, a már korábban kialakult jogsértő állapot fenntartása, az arra illetékes személynek a jogsértő helyzet megszüntetésével kapcsolatos mulasztása is. Az alpereseknek a perbeli településen megvalósult oktatási mód kialakításáért való felelőssége megítéléséhez ezért nem mellőzhető a közoktatásban és az oktatási (tanulói) jogviszonyokban betöltött szerepük, oktatásszervező tevékenységük vizsgálata a közoktatásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések tükrében.

Az I.r. alperes vonatkozásában a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. § (4) bekezdés írja elő, hogy a települési önkormányzat köteles gondoskodni - többek között - az általános iskolai oktatásról és nevelésről; köteles biztosítani a nemzeti és az etnikai kisebbségek jogainak érvényesülését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Köotv.) 86. § (1) és (2) bekezdése ezen felül a városi önkormányzat feladataként határozza meg azt is, hogy köteles gondoskodni a nemzeti és etnikai kisebbség által lakott településen a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozók általános iskolai oktatásáról, továbbá a sajátos nevelési igényű tanulók ellátásáról, amennyiben azok a többi tanulóval együtt oktathatók. A helyi önkormányzat határozza meg az iskolák működési körzetét (Köotv. 90. § (1) bek.). A Köotv. 85. § (4) bekezdés szerint a helyi önkormányzat a közoktatással kapcsolatos feladatai megszervezéséhez intézkedési tervet, a (7) bekezdés alapján a fenntartói irányítás ellátása körében önkormányzati minőségirányítási programot köteles készíteni. Ez utóbbi az adott önkormányzati közoktatási rendszer egészére határozza meg a fenntartó elvárásait és az egyes intézményeknek a fenntartói elvárásokkal kapcsolatos feladatait. A fenntartói irányítás körében az önkormányzat határozza meg az adott tanítási évben az iskolában indítható osztályok számát, engedélyezi a maximális létszámtól való eltérést, ellenőrzi a közoktatási intézmény működésének törvényességét, jóváhagyja az intézmény minőségirányítási, nevelési, illetve pedagógiai programját, értékeli és ellenőrzi a programban meghatározott feladatok végrehajtását (Köotv. 102. § (2) bek. c), d), f) pont).

A II. és III.r. alperesek, mint közoktatási intézmények tekintetében a Köotv. 40. § (10) és (11) bekezdései írják elő az

intézményi minőségirányítási program készítésének kötelezettségét, meghatározva ennek keretében az intézmény működésének folyamatát. A nevelési oktatási intézmény ellátja - a fenntartó által jóváhagyott pedagógiai program szerint - a tehetségkutatással és tehetséggondozással, a korai tanulási, beilleszkedési nehézségek korrekciójával, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával, valamint a gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat (Köotv. 41. § (6) bek., 44. § (1) bek., 48. § (1) bek. a) pont). A Köotv. 52. § (7) bekezdés értelmében az iskola a tanulók érdeklődése, igénye szerint nem kötelező (választható) tanórai foglalkozásokat szervez, felzárkóztatás, fejlesztés, tehetséggondozás, konzultáció, speciális, illetve kiegészítő ismeretek átadása céljából. A Köotv. 52. § (14) bekezdés szerint az iskola határozza meg, hogy a kötelező és a nem kötelező tanórai foglalkozások megszervezésére rendelkezésére álló időkeret hány százalékát használja fel osztálybontás alkalmazásával, s milyen tanórai foglalkozás megtartásához. A Köotv. 66. § (1) bekezdés értelmében a tanuló az iskolával tanulói jogviszonyban áll. A gyermek iskolai felvételéről vagy átvételéről, valamint az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról - a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével - az iskola igazgatója dönt; az osztályok, csoportok szervezésének szabályait a törvény 3. számú melléklete határozza meg (Köotv. 66. § (5) bek.).

Az ismertetett jogszabályi rendelkezések alapján megállapítható, hogy az I.r. alperesnek a közoktatás szervezésével kapcsolatos feladat-ellátási és fenntartói, irányítási tevékenységével volt szerepe a perben sérelmezett helyzet kialakításában, illetőleg az így kialakult helyzet fenntartásában, míg a II. és III.r. alperesek - I.r. alperes által jóváhagyott - döntésén alapult az oktatási intézmény működtetése során a pedagógiai programban foglaltak alapján az osztályszervezés szempontjainak kialakítása, a tanulók osztályba sorolása, az osztályoknak az intézmény valamely meghatározott épületében (székhely- vagy tagépületekben) való elhelyezése, az adott osztályok létszámának és azon belül az etnikai kisebbséghez tartozók arányának kialakítása.

Az I.r. alperes iskolafenntartói tevékenysége és az alperesek oktatásszervező tevékenysége, annak tartalma és módja pedig kifejezi az alpereseknek a társadalom egy szegmensével, a tanulókkal, ezen belül a cigány etnikumhoz tartozó tanulókkal kapcsolatos állásfoglalását, a tanulókhöz való viszonyulását. Ezért a jogerős ítélet tévedett, amikor az alperesek által - a per meg nem cáfolt adatai szerint - több mint 10 éve kialakított és fenntartott oktatásszervezési tevékenységet nem tekintette az Ebtv. 10. § (2) bekezdés alkalmazása körében értékelhető magatartásnak. A jogi személy által kifejtett magatartás pedig külön nem tette szükségessé a képviselőjében eljáró természetes személy konkrét

megjelölését. A jogerős ítéletben állított okból ezért nem lehetett azt a következtetést levonni, hogy az alperesek terhére értékelhető magatartás hiányában a felperes nem bizonyította a jogellenes elkülönítés törvényi tényállását.

4. A per eddigi adatai nem hagytak kétséget afelől, hogy az érintett település tanköteles gyermekeinek etnikai megosztásából nem következhetett az a helyzet, hogy a tagiskolákban esetenként kizárólagosan, többnyire azonban jelentős arányban a cigány etnikumhoz tartozó gyermekeket a többi tanulótól elkülönítve oktatják. A perben kirendelt szakértő által meghatározott számadatok ezt kétséget kizáró módon alátámasztják (a vizsgált tanítási évben a II.r. alperes esetében az osztálylétlétszámból 54 % a cigány etnikumhoz tartozó tanulók aránya, a tagépületekben elhelyezett kisebbséghez tartozó gyermekek aránya ugyanakkor: 86 és 96 %, a III.r. alperes intézményében oktatott osztálylétlétszámból 32 % a cigány etnikumhoz tartozó tanulók aránya, a tagépületekben ugyanakkor 100-100 % volt a cigány etnikumhoz tartozó tanulók aránya). Ebből okszerűen következik, hogy az Ebtv. 10. § (2) bekezdésben foglalt azon tényállási elem, hogy védett tulajdonságú személyeknek e tulajdonságon alapuló elkülönítése valósult meg, bizonyított tény.

5. A Köotv. 4/A. § (1) bekezdés értelmében a közoktatás szervezésében, irányításában, működtetésében, feladatainak végrehajtásában közreműködők a gyermekkel, tanulóval kapcsolatos döntéseik, intézkedéseik meghozatalakor az egyenlő bánásmód követelményét kötelesek megtartani. A (2) bekezdés szerint az egyenlő bánásmód követelménye alapján a közoktatásban minden gyermeknek, tanulónak joga, hogy vele összehasonlítható helyzetben levő más személyekkel azonos feltételek szerint részesüljön velük azonos színvonalú ellátásban. A (3) bekezdés alapján az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit orvosolni kell, amely azonban nem járhat más gyermek, tanuló jogainak megsértésével, csorbításával. Mindezek során az (5) bekezdés szerint az egyenlő bánásmódról szóló törvény rendelkezéseit is alkalmazni kell. Miután a perbeli iskolákban a cigány etnikumhoz tartozó tanulóknak más tanulóktól elkülönítetten megvalósult oktatása a fenti jogszabályi rendelkezéseknek nem felelt meg, nem hivatkozhatnak az alperesek az Ebtv. 19. § (2) bekezdés a) pontja szerinti bizonyítási kötelezettségük körében alappal arra, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartották.

6. Az Ebtv. 19. § (2) bekezdés b) pontja és 7. § (2) bekezdés alapján - figyelemmel a 28. § (2) bekezdés a) pontjában foglaltakra is - az alpereseket terhelte annak bizonyítása, hogy az egyenlő bánásmód követelményét az adott jogviszony tekintetében nem voltak kötelesek megtartani, vagyis az elkülönítésnek - jogszabályi felhatalmazás alapján - ésszerű indoka volt (7. § (2) bek.),

illetve arra őket a tudatos szülői akaratnyilvánítás feljogosította (Ebtv. 28. § (2) bek.), ezáltal az elkülönítés nem volt jogellenes.

6.1. Az alperesek mentesülését eredményező ésszerű indok fentiekben meghatározott tartalma alapján - mely szerint a faji vagy etnikai származásból adódó megkülönböztetés csak esélyteremtő, a gyermekek érdekei és a tudatos szülői akaratnyilvánítás figyelembe vételével meghozott pozitív intézkedésen (jogszabályon) alapulhat - nem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor azt állapította meg, hogy az egyes iskolaépületek beosztása és tárgyi feltételrendszere, továbbá az, hogy egy adott helyzet évtizedes hagyomány óta fennáll, valamint a gazdasági, célszerűségi megfontolás, illetőleg a változtatáshoz szükséges anyagi fedezet hiánya a közoktatási jogviszonyban nem minősíthető olyan tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indoknak, amely az etnikai alapon való elkülönítés jogellenességének megállapíthatóságát kizárná. Az alperesek által osztályszervezési szempontként alkalmazott azon megfontolás, hogy azért helyezték el a tagépületekben a cigány etnikumhoz tartozó tanulókat, mert az általuk igényelt cigány etnikai kisebbségi oktatás a székhelyépületben helyhiány miatt nem volt megoldható, illetőleg az adott tagépület adottságai folytán volt alkalmas a kis létszámú osztályok elhelyezésére (... és ... tanúk nyilatkozatai, 6.P.20.341/2006/41. sz. jegyzőkönyv), olyan gazdasági, célszerűségi szempont, amely a fent kifejtettek értelmében nem eredményezhet az Ebtv. 7. § (2) bekezdés alapján a jogsértés alól mentesülést.

6.2. Az alperesek védekezésének egyik fő iránya az volt, hogy az intézményeikben a vonatkozó jogszabályi rendelkezések felhatalmazása alapján megvalósult osztályszervezés nem minősíthető jogellenes elkülönítésnek, mert arra az érintettek önkéntes elhatározásából került sor, illetve azt egyes képzési formák indokolták (Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pont, 7. § (2) bekezdés).

Az alperesek védekezése az alábbiak szerint nem volt alapos:

6.2.1. A nem vitatott tényállás szerint a II. és III.r. alperesek székhelyépületében nem, csak az un. tagépületekben folyik heti 3 óra keretében magyar nyelvű cigány kisebbségi oktatás, amely egyben az osztályszervezésnek is szempontját képezte. Ennek - mentesülésüket eredményező - jogszabályi alapját az alperesek a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Nektv.) 43. § (4) bekezdésben és az Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontjában jelölték meg.

A Nektv. 43. § (2) bekezdés biztosítja, hogy a kisebbséghez tartozó gyermek a szülője döntésétől függően anyanyelvű, illetve anyanyelven és magyar nyelven folyó vagy magyar nyelvű nevelésben, oktatásban vehet részt. A (4) bekezdés szerint a feladatellátásra

köteles helyi önkormányzatnak meg kell szerveznie a kisebbségi iskolai nevelést és oktatást, ha ezt ugyanahhoz a kisebbséghez tartozó 8 tanuló szülője kérte, és az iskolai osztály a közoktatási törvény rendelkezései alapján megszervezhető. Az Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontjának korábban ismertetett rendelkezése értelmében pedig - egyéb feltételek mellett - az olyan kisebbségi oktatás nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, amelyet a szülők kezdeményezésére és önkéntes választása szerint (tudatos szülői magatartás) szerveznek, és amelynek célja vagy tanrendje indokolja az elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását.

A Nektv. 43. § (4) bekezdéséből önmagában még nem következik, hogy a kisebbségi oktatást kizárólag külön osztály megszervezésével kell megoldani. Erre lehetőséget az Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontban foglaltak biztosítanak abban az esetben, ha a szülők akarata kifejezetten az elkülönült osztályban megszervezett kisebbségi oktatásra irányul. A peradatok alapján ilyen elkülönített oktatásra tudatos szülői hozzájáruló nyilatkozat nem jogosította fel az alpereseket.

A csatolt szülői nyilatkozatok, melyek szerint a szülők beleegyezésüket adják ahhoz, hogy gyermekük a 2006/2007-es tanévben kisebbségi program szerinti oktatásban vegyenek részt (6.P.20.341/2006/36/A/6. sz. melléklet), csupán a nem kötelező (választható) tantárgyként oktatott magyar nyelvű cigány kisebbségi oktatáshoz való csatlakozás igényét tartalmazzák, de semmiképpen nem értelmezhetők olyan tudatos szülői akaratnyilvánításnak, amely a gyermekük kisebbségi oktatást nem igénylő gyermekektől elkülönült osztályokban vagy különálló iskolaépületben megszervezett oktatására irányul.

Az önkéntes elkülönülésre irányuló szülői akaratot cáfolják a perben kihallgatott tanúk nyilatkozatai is:

..., aki születésétől fogva ..-án él és a cigánysággal napi kapcsolatban áll, egyébként a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat képviselője, elmondta, hogy számos roma szülő kérte a segítségét abban, hogy gyermekeik bekerüljenek a „normális” (székhelyépületben lévő) iskolába, mert ott magasabb színvonalú az oktatás; tud olyan esetről, amikor az iskola a cigány származású szülő kérése ellenére nem a főépületbe, hanem a tagépületbe irányította a gyermeket; 1993-1994. óta folyamatosan küzdenek azért, hogy a gyermekeiket ne különítsék el, hogy esélyt kapjanak a továbbtanulásra; és tudomása szerint a cigány etnikumhoz tartozó szülők részéről, akiknek a gyermekeik a tagiskolákban tanulnak, nem volt olyan szándék, hogy akár a kisebbségi oktatáson keresztül, akár más célból önkéntesen elkülönüljenek az oktatásban. ..., a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnöke úgy nyilatkozott, hogy hivatali feladataik ellátása során napi kapcsolatban vannak a cigány származású gyermekek szüleivel, akiknek 70-80 %-a szeretné, ha a gyermeke

bekerülne a székhelyépületbe a „vegyes oktatási rendszerbe”, olyat pedig soha nem tapasztalt a szülők részéről, hogy akár azoknak csak egy része önkéntesen szeretett volna elkülönülni, tisztán cigány osztályokba vagy kizárólag cigány származású gyermekeket tanító épületbe szeretne volna a gyermekét járatni. (6.P.20.341/2006/41. sz. jegyzőkönyv) Az elsőfokú eljárás során a cigány etnikumhoz tartozó több szülő (... , ... , ...) - más kérdés tárgyában folytatott meghallgatása alkalmával - tanúként maga is úgy nyilatkozott, hogy jobban szeretné, ha a cigány és a magyar gyerekek együtt tanulnának (6.P.20.341/2006/43. sz. jegyzőkönyv).

A perben csatolt szülői nyilatkozatok tartalmi elemzésével és azoknak a per egyéb adataival való egybevetésével ezért egyértelműen megállapítható, hogy a cigány etnikai kisebbséghez tartozó szülők nyilatkozatai csupán a Nektv. 43. § (4) bekezdés értelmében az alpereseket terhelő kisebbségi oktatás megszervezésének kötelezettségét megalapozó kérelemként értékelhetők, a gyermekek Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pont szerint elkülönült osztályokban vagy csoportokban való oktatására irányuló tudatos szülői kezdeményezésnek, illetőleg az ennek folytán szervezett elkülönült oktatás önkéntes választásának nem tekinthetők.

6.2.2. A perbeli esetben az önkéntes elkülönülés Ebtv. 28. § (2) bekezdés a) pontban foglalt azon további feltétele sem teljesül, mely szerint az adott kisebbségi oktatás célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását. A Köotv. 48. § (1) bekezdés b) pont szerint az iskola pedagógiai programja az iskola helyi tantervének keretén belül - egyebek mellett - a kötelező és választható iskolai tantárgyakat, valamint a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelés és oktatás esetén elsajátítandó, továbbá a nemzeti, etnikai kisebbséghez nem tartozó tanulók részére a településen élő kisebbség kultúrájának megismerését szolgáló tananyagot is tartalmazza. A 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet 1. § (3) bekezdés értelmében a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétellel teljesíthető kisebbségi oktatást biztosító iskolába a beiratkozás - egyéb feltételek mellett - a nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel vállalását is jelenti. A perbeli iskolák a 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelvéről szóló 2. számú mellékletében előírt heti 3 órában - nem kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétellel - oktatják magyar nyelven a cigány népismereti tananyagot. Az ismertetett rendelkezések egybevetésével megállapítható, hogy a magyar nyelvű cigány kisebbségi oktatásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések amellelt, hogy nem írják elő elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását, a cigány népismeret magyar nyelvű oktatásának célja és tanrendje éppen azt kívánja biztosítani, hogy a településen élő kisebbség kultúráját ne csak az

adott kisebbség, hanem a nemzeti, etnikai kisebbséghez nem tartozó tanulók is megismerhessék.

6.2.3. Nem fogadta el a Legfelsőbb Bíróság az alperesek tartalmilag arra irányuló védekezését sem, hogy az Ebtv. 19. § (2) bekezdés b) pont alapján az intézményeikben az egyes képzési formák tekintetében irányadó jogszabályi rendelkezések alapján nem voltak kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét, illetőleg a gyermekek érdekeinek (Köotv. 4. § (7) bek.) és képességeinek (Köotv. 41. § (6) bek.) figyelembe vételével kialakított pedagógiai elvek mentén megvalósult osztályszervezés a kimentésre alapot adó ésszerű indoknak minősül.

A nem vitatott tényállás szerint a II.r. alperes székhelyépületében folytatott tagozatos (két tanítási nyelvű) és bizonyos tantárgyak emelt szintű oktatása, továbbá integrációs vagy képességkibontakoztató felkészítés, míg a túlnyomórészt cigány etnikumhoz tartozó tanulókat tömörítő Kossuth utcai épületben (egy, az emelt szintű számítástechnikai képzést nyújtó osztály kivételével) cigány kisebbségi oktatás és integrációs vagy képességkibontakoztató felkészítés folyik.

A képességkibontakoztató felkészítést az iskola a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (V. 8.) MKM rendelet 39/D. § (1) bekezdés szerint a tanuló szociális helyzetéből és fejlettségéből eredő hátrányának ellensúlyozása céljából szervezi. A (3) bekezdés alapján a képességkibontakoztató felkészítésben részt vevő tanulók nevelése és oktatása a többi tanulóval együtt, azonos osztályban, azonos csoportban folyik. Az (5) bekezdés szerint az ilyen felkészítésben a tanuló a szülő írásban adott nyilatkozata alapján vehet részt, ha halmozottan hátrányos helyzetűnek minősül (Köotv. 121. § (1) bek. 14. pont). A Köotv. 121. § (1) bekezdés 16. pontja értelmében az integrációs felkészítés az esélyt teremtő nevelésnek és oktatásnak program alapján történő megszervezése, melyben a szociális helyzetükből és fejlettségükből eredő hátrányok ellensúlyozása céljából részt vevő tanulók a többi tanulóval együtt, azonos iskolai osztályban, osztálybontás esetén azonos csoportban vesznek részt a foglalkozáson, illetve tanulnak oly módon, hogy az érintett tanulóknak a többi tanulóhoz viszonyított aránya nem haladhatja meg a jogszabályban meghatározott mértéket. A 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 39/E. § (1) bekezdés kimondja, hogy az integrációs felkészítés megszervezése nem járhat együtt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók összevonásával, és meghatározza az integrációs felkészítéssel érintett tanulóknak a többi tanulóhoz viszonyított arányát. A képességkibontakoztató és az integrációs felkészítésre vonatkozó jogszabályi rendelkezések tehát kifejezetten előírják az érintett tanulóknak az ilyen felkészítésben részt nem vevő tanulókkal együtt való oktatását. Az együtt oktatás igénye

értelemszerűen nemcsak az egy osztályban, hanem az egy épületben való elhelyezés szükségességét is magában foglalja. Mindebből az következik, hogy önmagában a kisebbségi oktatásban való részvétel igénye nem ad alapot a cigány etnikumhoz tartozó tanulók más épületben és önálló osztályokban való elkülönített oktatására még akkor sem, ha a kisebbségi oktatásban résztvevő tanulók között esetleg magas a képességkibontakoztató vagy integrációs felkészítést igénylők aránya.

A II.r. alperes Rákóczi utcai tagépületben - a túlnyomórészt cigány etnikumhoz tartozó - sajátos nevelési igényű gyermekek oktatása történik a kisebbségi oktatással együtt, ahol ez utóbbi - az alperesek állítása szerint - nem osztályszervezési szempont. A Köotv. 30. § (2) bekezdés alapján a gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban részt vevő intézmény a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását megszervezheti a többi gyermekkel, tanulóval együtt, azonos iskolai osztályban, de lehetősége van a nevelés, oktatás külön iskolai tagozaton, osztályban, csoportban való megszervezésére is, amennyiben a gyermek ellátásának e módjára, formájára és helyére szakértői és rehabilitációs bizottság tesz javaslatot (Köotv. 30. § (1) és (8) bek., 35. § (3) bek. a) pont). A perben nem nyert igazolást az, hogy a Rákóczi utcai tagépületben kizárólag a sajátos nevelésre szakosodott iskolai tagozaton megszervezett oktatást javasló szakvélemény alapján kerültek elhelyezésre a gyermekek, és a kisebbségi oktatás igénye valamennyi tanuló esetében csupán véletlenszerű, az adott osztályok létszámának és azon belül az etnikai kisebbséghez tartozók arányának kialakítására a II.r. alperesnek ráhatása nincs. Ennek bizonyítatlansága II.r. alperes terhére esett.

A III.r. alperes székhelyépületében normál létszámú osztályokban folyik az oktatás, részben integrációs felkészítés is folyik, a kizárólag a cigány etnikumhoz tartozó tanulókat tömörítő Szabó Gábor utcai (alsó tagozat) és Dr. Földi János utcai (felső tagozat) tagépületekben kis létszámú oktatás keretében kisebbségi oktatást és képességkibontakoztató felkészítést végeznek. A kis létszámú iskolai osztályban történő oktatásra - a perbeli időszakban - a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről szóló 2005. évi CLIII. törvény adott jogszabályi lehetőséget azzal, hogy a különleges helyzetben lévő tanulók tekintetében normatív támogatás igényelhető, ha a tanulónak - a nevelési tanácsadó szakvéleménye alapján - iskolai oktatását kis létszámú, legfeljebb 15 fős iskolai osztályban szervezték meg (3. számú melléklet 20.b) pont). E jogszabályi lehetőség sem ad önmagában alapot a tanulók külön épületben való elhelyezésére és elkülönített oktatására még akkor sem, ha adott esetben a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő tanulók kis létszámú osztályokban való felzárkóztató oktatását a nevelési tanácsadó véleménye támasztja alá. A perben kirendelt szakértő véleménye szerint pedagógiai

szempontból kifejezetten előnyös, ha az így oktatott gyermekek a főépületben, a többi tanulóval együtt vannak elhelyezve (6.P.20.341/2006/39. sz. jegyzőkönyv).

6.2.4. A kifejtettek alapján megállapítható, hogy a II. és III.r. alperesek által nyújtott egyes képzési formákra irányadó jogszabályi rendelkezésekből nem következik, hogy a cigány etnikumhoz tartozó tanulók oktatását az adott képzést nem igénylő tanulóktól elkülönült osztályban, illetőleg épületben szükséges megszervezni. Ezért alaptalanul hivatkoztak az alperesek arra, hogy a közoktatási jogviszony tekintetében irányadó, oktatásszervezési szempontokat is tartalmazó jogszabályi rendelkezésekben megfogalmazott ésszerű indokok alapján nem voltak kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Az a körülmény pedig, amelyre a perben kirendelt szakértő .. körzetében közismert tényként utalt - mely szerint a cigány etnikumhoz tartozó tanulók körében a halmozottan hátrányos helyzetűek felülprezentáltak (6.P.20.341/2006/39. sz. jegyzőkönyv 5. old.) - éppen azt a társadalmilag elfogadott, jogszabályi rendelkezésekben is megfogalmazott igényt támasztja a közoktatásban részt vevőkkel szemben, hogy az együtt oktatással megvalósuló felzárkóztató és integrációs képzéssel ellensúlyozzák a szociális helyzetből és fejlettségéből eredő hátrányokat.

7. Mindezek alapján - az indokolás jogszabályi hivatkozásokkal fentiekben történt kiegészítése mellett - az elsőfokú bíróság a kirendelt szakértő véleményére, valamint a tanúvallomásokra alapítottan helytállóan állapította meg, hogy a II. és III.r. alperes által nyújtott oktatási formák (képesség kibontakoztató felkészítés, integrációs felkészítés, kisebbségi oktatás-nevelés, a kis létszámú iskolai osztályban történő nevelés-oktatás, a két tanítási nyelvű oktatás, a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatása) sem indokolták a cigány etnikumhoz tartozó tanulóknak a többi tanulótól elkülönített épületben és osztályokban történő oktatását.

IV.

A Legfelsőbb Bíróság az előzőekben kifejtett indokokon túl, az alábbiak miatt sem látta teljesíthetőnek az elsőfokú ítélet indokolásának a felperes felülvizsgálati kérelmében is fenntartott, a csatlakozó fellebbezésében kifejtettek szerint igényelt módosítását, illetőleg kiegészítését.

A perbeli jogvita érdemi elbírálása szempontjából ugyanis nem volt relevanciája annak, hogy az elsőfokú eljárás során csatolt szülői nyilatkozatok - amelyekben egyes érintett szülők tiltakozásukat fejezték ki a felperes perindítása miatt és ragaszkodtak a tagiskolákban folyó oktatás változatlan fenntartásához - aláírása

tévedésen alapult, mert ez a felperes Ebtv. 20. § (1) bekezdés c) pont alapján fennálló igényérvényesítési jogát nem érintette. Annak sem volt ügydöntő jelentősége, hogy a védett tulajdonságok között felsorolt „faj” és „bőrszín” fogalmát - az elsőfokú bíróság megállapításával ellentétesen - jogszabály, az 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, New Yorkban elfogadott nemzetközi egyezmény 1. cikke értelmezi, és erre figyelemmel a nemzeti etnikai kisebbséghez tartozás körében e lényegi jegyek is a vizsgálódás körébe vonhatók. A perben az adott etnikai kisebbséghez tartozók számarányának meghatározása szempontjából irreleváns volt az is, hogy az érintettek erre vonatkozó nyilatkozata beszerzésének nemcsak jogszabályi korlátja, hanem egyéb fizikai akadály is van. Annak ellenére, hogy a kisebbségi oktatásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján olyan törvényi vélelem nem állítható fel, mely szerint ahol cigány etnikai oktatás folyik, ott kizárólag az adott kisebbséghez tartozó gyermekeket oktatják, a perben eljáró szakértő véleménye aggálytalanul bizonyította, hogy a perbeli esetben a cigány etnikumhoz tartozó gyermekeket elkülönítetten oktatták.

V.

Miután az elsőfokú bíróság által feltárt tények és azok okszerű mérlegelése az alperesek által állított kimentési okokat aggálytalanul nem bizonyították, és e kérdés kapcsán további bizonyítás szüksége sem merült fel, nem volt eljárásjogi akadálya annak, hogy a Legfelsőbb Bíróság az ügyben érdemi határozatot hozzon annak ellenére, hogy a Debreceni Ítélet tábla eltérő jogi álláspontja folytán az alperesek fellebbezésében és a felperes csatlakozó fellebbezésében foglalt jogi érveket nem vizsgálta.

Az alpereseket terhelő bizonyítási kötelezettség teljesítése hiányában a Legfelsőbb Bíróság ezért megállapította, hogy a másodfokú bíróság jogszabályt sértve mellőzte a jogellenes elkülönítés miatti jogsértés megállapítását. Emiatt a jogerős ítélet felülvizsgálattal támadott rendelkezéseit a Pp. 275. § (4) bekezdés alkalmazásával részben hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróság ítéletének az alperesek terhére a jogellenes elkülönítés miatt a jogsértést megállapító és ennek objektív jogkövetkezményeit alkalmazó, az eltiltásra és az abbahagyásra való kötelezést tartalmazó rendelkezéseit - a konkrét határidőre való utalást mellőzve - helybenhagyta (Ptk. 84. § (1) bek. a), b) pont). Ez utóbbi rendelkezés indoka az, hogy az egyenlő bánásmód megsértése miatt indult jelen személyiségi jogi perben a jogellenes elkülönítéssel megvalósult állapot megszüntetésére teljesítési határidő Pp. 217. §-ban foglalt feltételek hiányában nem volt tűzhető. A kötelezettség természetéből adódóan ugyanis a jelen per keretein kívül eső szakmai szempontok alapján kialakított program végrehajtásával lehet csak a jogsértő helyzetet megszüntetni. Az

elégtételadás körében a Legfelsőbb Bíróság úgy rendelkezett, hogy a jelen ítélettel helybenhagyott elsőfokú ítéleti rendelkezést köteles az I.r. alperes a Magyar Távirati Irodához eljuttatni (Ptk. 84. § (1) bek. c) pont). A Pp. 275. § (3) bekezdés alapján ezzel hatályában fenntartotta a jogerős ítéletnek az elégtételadás módjára vonatkozó keresetet részben elutasító rendelkezését. A jogerős ítélet rendelkező részének a Magyar Távirati Irodához való eljuttatása ugyanis (a jogsértő részéről a sajnálkozás külön kifejezésre juttatása nélkül is) kellőképpen biztosítja az érintettek erkölcsi jóvátételét.

A Legfelsőbb Bíróság határozata folytán módosult a felek pernyertességének és pervesztességének aránya, ezért a Pp. 270. § (1) bekezdés folytán alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdés alapján kötelezte az alpereseket a pernyertes felperes részére együttes fellebbezési és felülvizsgálati eljárási költség megfizetésére, amelynek - a másodfokú eljárásban a felperes által csatolt megbízási szerződésre is figyelemmel megállapított - összegét a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 2. § (1) bekezdés a) pont és 3. § (3), (5) és (6) bekezdés alapján határozta meg. Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 62. § (1) bekezdés f) pont alapján a tárgyi illetékfeljegyzési jog folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket az alpereseket az Itv. 5. § (1) bekezdés b) és c) pont alapján megillető személyes illetékmentesség folytán a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 14. § alapján az állam viseli.

Budapest, 2008. november 19.

Dr. Völgyesi Lászlóné sk. a tanács elnöke, Dr. Kovács Zsuzsanna sk. előadó bíró, Dr. Mészáros Mátyás sk. bíró

A kiadmány hitelül:

Vné

tisztviselő